

KAZIM KARABEKİR EĞİTİM FAKÜLTESİ
Kazım Karabekir Faculty of Education

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ / ATATÜRK UNIVERSITY

KÂZIM KARABEKİR EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ
JOURNAL OF KÂZIM KARABEKİR EDUCATION FACULTY

Araştırma Makalesi

Doi: 10.33418/ataunikkefd.831903

DEMOKRATİK YAŞAMA DAYALI ÖĞRENME MODELİNİN ÖĞRENCİLERİN DEMOKRASİ ALGILARINA ETKİSİ

THE EFFECT OF THE LEARNING MODEL BASED ON DEMOCRATIC LIFE ON STUDENTS' PERCEPTIONS OF DEMOCRACY

Şeyma ŞAHİN

MEB, Düzce, Türkiye

e-posta: seyymasahin@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1727-4772

Abdurrahman KILIÇ

Düzce Üniversitesi, Düzce, Türkiye

e-posta: abdurrahmankilic@duzce.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2704-2951

Başvuru Tarihi:26.11.2020 Yayına Kabul Tarihi:04.04.2021 Yayımlanma Tarihi:30.06.2021

Atıf/Citation: Şahin, Ş., & Kılıç, A. (2021). Demokratik yaşama dayalı öğrenme modelinin öğrencilerin demokrasi algılarına etkisi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 267-291. Doi: 10.33418/ataunikkefd.831903

Öz

Bu araştırma ile “demokratik yaşama dayalı öğrenme modeli”ne göre düzenlenmiş Demokrasi ve İnsan Hakları dersinin öğrencilerin demokrasi algılarına etkisi incelenmiştir. Araştırma “eylem araştırması” yolu ile yürütülmüş ve üç eylem aşamasından oluşmuştur. Araştırmanın çalışma grubu “amaçlı örnekleme” yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu; Türkiye’deki bir devlet üniversitesinde Eğitim Programları ve Öğretim ile Eğitim Yönetimi ve Denetimi bilim dallarında yüksek lisansa devam eden ve Demokrasi ve İnsan Hakları dersini alan 10 öğrenci oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında “Demokrasi Algısı Görüş Formu” kullanılmıştır. Verilerin toplanması sürecin başında ve süreç sonunda olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgular; “temel hak ve özgürlükler”, “demokrasi”, “hukukun üstünlüğü”, “kuvvetler ayrılığı”, “yargı bağımsızlığı”, “çoğulculuk”, “seçim”, “muhalafet” ve “adalet” başlıkları altında sunulmuştur. Öğrencilerin demokrasinin gerekliliğine yönelik olumlu ve olumsuz algılara sahip oldukları, halkın egemenliği ve demokrasinin uygulamadaki durumuna ilişkin araştırma öncesindeki olumsuz görüşlerinde araştırma sonunda olumlu yönde değişim yaşandığı belirlenmiştir. Demokratik yaşama dayalı öğrenme modeline göre düzenlenmiş dersin öğrencilerin demokrasiye ilişkin algılarına olumlu etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda, öğrencilere düşünce ve ifade özgürlüklerini kullanma,

Şahin, Ş., & Kılıç, A. (2021). Demokratik yaşama dayalı öğrenme modelinin öğrencilerin demokrasi algılarına etkisi. 267-291.

yönetme ve karar alma mekanizmalarına aktif ve geniş ölçüde katılma, sorumluluklarını yerine getirme dolayısıyla demokrasiyi yaşama ortamları sağlayan “demokratik yaşama dayalı öğrenme modelinin hem Demokrasi ve İnsan Hakları dersinde hem de diğer derslerde kullanılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, demokrasi ve insan hakları dersi, demokrasi algısı, demokratik yaşama dayalı öğrenme modeli, eylem araştırması

Abstract

In this study, the effect of the Democracy and Human Rights course organized with the “learning model based on democratic life” on students' perceptions of democracy was examined. The research was carried out through the "action research" model and consisted of three action stages. The study group of the research, determined using purposeful sampling, consists of 10 students who had Democracy and Human Rights class in the master's degree program of Curriculum and Instruction and master's degree program of Educational Administration and Supervision at a state university in Turkey. "Perception of Democracy Opinion Form" was used to collect the data. Data collection was carried out in two stages, at the beginning and at the end of the process. The data were analyzed by content analysis method. Results are presented under the following headings: "fundamental rights and freedoms", "democracy", "rule of law", "separation of powers", "judicial independence", "pluralism", "election", "opposition" and "justice". It was determined that there was a positive change in the negative opinions of the students about the rule of people and the implementation of democracy at the end of the term. It was concluded that the course, which was arranged according to the learning model based on democratic life, had a positive effect on students' perceptions of democracy. According to these results, it has been suggested that the model used in this research should be used in both the Democracy and Human Rights course and other courses.

Keywords: Action research, democracy, democracy and human rights lesson, learning model based on democratic life, perception of democracy

GİRİŞ

Demokrasi; devletin örgütlenmesinde, ulusal politikaların belirlenmesinde ve yasaların yapılmasında halkın söz sahibi olduğu bir sistemdir. Devlet yönetiminde hukukun egemen olduğu, yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin devletin farklı organlarında bulunarak iktidarın tek elde toplanmasının engellendiği, yargının işlevini yerine getirirken herhangi bir kısıtlama ve baskıya maruz kalmadığı, statü, ırk, cinsiyet, zekâ vb. ayrımı olmadan herkesin hukuki olarak eşit olduğu bir yönetim şeklidir. Bu yönetim anlayışında farklı dünya görüşlerine sahip insanların diğerinin varlığını ortadan kaldırmadan, hâkim grup tarafından baskı altına alınmadan bir arada yaşaması, yöneticilerin adil, özgür ve düzenli seçimler yoluyla halk tarafından seçilmesi, farklı görüşleri temsil eden partilerin serbestçe örgütlenebilmesi esastır (Şahin, 2020).

Demokrasiyi doğru tanımlamak için onun temel unsurlarını tespit etmek doğru olacaktır. Demokrasinin temel unsurları; hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı, yargı bağımsızlığı, adalet, eşitlik, çoğulculuk, seçim ve muhalefet olarak sıralanabilir (Ökmen, Şahin & Kılıç, 2020; Şahin, Ökmen & Kılıç, 2020; Şahin, 2020). İnsan hakları ise demokrasinin bileşenlerinden biri olmaktan çok daha fazlası olup demokratik bir sistemin iyi bir şekilde yerine getirilebilmesi için olmazsa olmaz şartlardan birini teşkil eder. Her insan doğduğu anda bu haklara sahip olur ve hiçbir şekilde elinden alınamaz (Becker & Raveloson, 2008).

Hukukun üstünlüğü; önceden konulmuş, ilan edilmiş, genel, düzenli, kesin, herkes için uygulanabilir, açık ve anlaşılır hukuk kurallarının varlığını gerektirmektedir (Palombella & Morlino, 2010). Kuvvetler ayrılığı; hiç kimsenin aşırı güç sahibi olmaması ve kurumlar arasında bir kontrol ve dengeler sistemi kurulması için yasama, yürütme ve yargı kurumlarının devletin farklı organlarında bulundurulması anlamına gelir. Böylece iktidarın tek elde toplanmasını engellemek ve bu üç kurumun birbirlerini

denetleyebilmesini sağlamak amaçlanır (Khare, 2017). Yargı bağımsızlığı; yargı erkinin işlevini yerine getirirken, herhangi bir tarafın herhangi bir nedenle doğrudan veya dolaylı kısıtlama, etki, teşvik, baskı, tehdit ve müdahalesine maruz kalmamasını ifade eder (İşten, 2014). Eşitlik; yasalar önünde ve devletin vatandaşlara götürdüğü hizmetlerde dil, din, ırk, eğitim, yaş, cinsiyet, siyasi ve ideolojik görüş farkı gözetmeden vatandaşların eşit olması durumudur (Demir, 2010). Adalet ise; insanların neyi hak ettikleriyle ilgili bir kavramdır. Herkese, emeğinin karşılığının, suçunun cezasının, liyakatinin uygun olduğu görevin verilmesini gerektirir (Hatemi, 2005). Çoğulculuk ilke olarak ne kadar farklı olursa olsun politik, ekonomik, dini, etnik tüm bakış açılarının herhangi bir engelle karşı karşıya kalmadan saygıyla karşılanması, kabul edilmesi ve tanınması ile karakterize edilir (Becker & Raveloson, 2008). Demokrasilerde, tüm milletin vekili olarak görev yapacak temsilciler genel oy, eşit oy ve serbest oy esasına dayanan serbest seçimlerle belirlenir (Tunç, 2008). Seçimlerin demokratik meşruiyet kazanması için, farklı görüşleri temsil eden partilerin serbestçe örgütlenebilmeleri ve seçimlerde her türlü baskıdan uzak, özgürlükçü bir ortamda yarışabilmeleri gerekir (Yılmaz, 2000). Tüm bu unsurlar birey, toplum ve devlet ölçeğinde yer aldığı demokratik bir yaşamdan söz etmek de mümkün olacaktır.

Her yönetim biçimi kendini yaşatacak bireyler yetiştirmeyi hedefler. Demokrasi ile yönetilen toplumların da demokrasiyi yaşatacak bireyler yetiştirmesi gerekir. Çünkü demokratik vatandaşlar demokratik düzenin garantisidir (Rainer & Guyton, 1999). Birey için, demokratik davranış ve tutumların yaşamın bir parçası haline getirilmesinde eğitimin önemi tartışılmazdır (Harber, 2002). Eğitim, demokrasinin var olması, benimsenmesi, birey, toplum ve devlet bazında yaşaması için önemli bir ön koşulken, demokrasi de eğitimden beklenen kalitenin artırılması ve yetişen bireylerin kendilerine ve tüm insanlığa faydalı olabilmeleri için önemli bir ön koşuldur (Yeşil, 2002).

Demokrasi bir yaşam biçimi olduğundan yaşayarak öğrenilir ve demokratik ortamlarda gelişerek güçlenir. Demokratik yaşam, ailede başlar ve eğitim kurumlarında işlevi ve kapsamı genişleyerek devam eder (Miser, 1991). Eğitimin programlı olarak yürütüldüğü yerler olan okulların bireylerin demokratik tutum ve becerileri kazanmalarına etkisi oldukça fazladır (Şahin, 2020). Bu nedenle öğrencilerin demokratik yaşam kültürünü eğitim sistemi içinde eğitimin ilk yıllarından itibaren kazanmaları oldukça önemlidir (Court, 2004; Garrison, 2003; Tarrant, 1989).

Öğrencilerin demokratik yaşam kültürünü kazanmaları için okullarda demokratik yapı ve süreçler oluşturulmalı, demokrasinin ilke ve kuralları karar alma süreçlerinde uygulanmalıdır. Okullar “demokrasiyi yaşama” ortamları haline getirilmelidir. Öğrencilerin demokratik değerlere sahip, demokratik yollarla düşünebilen, demokratik düşünce, değer ve davranış biçimlerini benimsemiş bireyler olmalarına imkân sağlayacak şekilde düzenlenmelidir (Collins, 2013; Edelstein, 2011; Gallop, Krapf & Weidinger, 2010; Hotaman, 2010). Öğrencilere düşünce ve ifade özgürlüklerini kullanma, yönetme ve karar alma mekanizmalarına aktif ve geniş ölçüde katılma, sorumluluklarını yerine getirme dolayısıyla demokrasiyi yaşama ortamları oluşturulmalıdır (Levin, 1994; Lind, 2019; Okumuş & Güven, 2018; Varnham, Evers, Booth & Avgoustinos, 2014). Okullarda sınıf ortamında kullanılan pedagojik yöntemlerin öğrencilerin demokrasi algıları üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Hoşgörü, saygı ve adaletin hâkim olduğu, öğrencilere isteklerini ve düşüncelerini ifade etme, tartışma fırsatı tanındığı ortamlarda öğrencilere demokratik tutumların kazandırılması mümkün olabilir (Starkey, 2005; Vinterek, 2010).

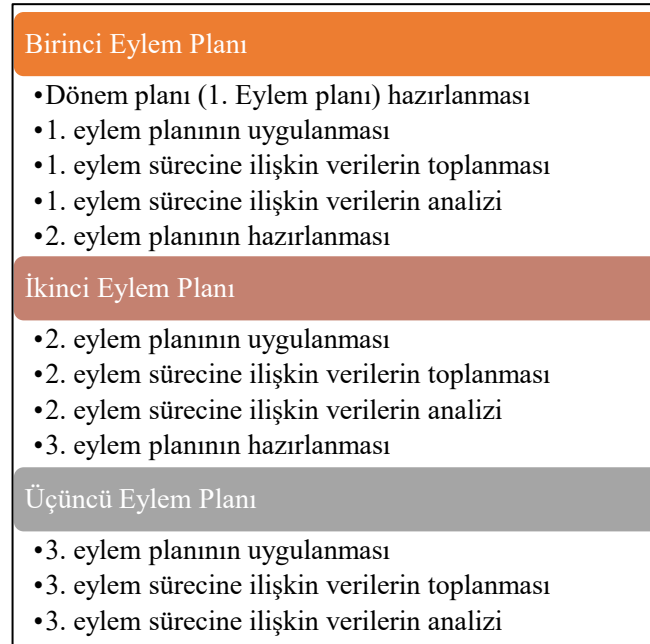
Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; demokratik yaşama dayalı öğrenme modeline göre düzenlenen Demokrasi ve İnsan Hakları dersini alan öğrencilerin, ders öncesi ve sonrası demokratik tutumlarının belirlenmesi ve karşılaştırılmasıdır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma “eylem araştırması” yolu ile yürütülmüştür. Eylem araştırması, nitel veri toplama yöntemlerinin kullanımını içeren (Kemmis vd., 2014), uygulamalı, döngüsel ve problem çözmeye odaklı bir araştırma yaklaşımıdır (Taylor, Wilkie & Baser, 2006). Eylem araştırması, “araştırma” ve “eylem”i bütünsel olarak bir dizi esnek döngüde birleştirir. Araştırma konusu ile ilgili verilerin toplanması; bu verilerin analizi ve yorumlanması; olumlu değişiklikler yapmak için eylem kararları alınması aşamalarını içerir (Somekh, 2006). Eylem araştırması döngüsü Şekil 1’de yer almaktadır:

Şekil 1. *Demokratik Yaşama Dayalı Öğrenme Modeli*

Şekil 1’de görüldüğü gibi araştırma üç eylem aşamasından oluşmaktadır. Öncelikle bir dönem planı oluşturulmuştur. Dönem planı 1. eylem planı olarak düşünülmüş ve ilk aşama bu plana uygun olarak yürütülmüştür. Birinci aşama beş hafta sürmüştür. İlk iki hafta yüz yüze eğitim şeklinde yürütülmüş, üçüncü haftadan itibaren ise küresel salgın nedeniyle uzaktan eğitime geçilmiştir. Birinci aşama sonunda süreç değerlendirme formları ile öğrenci görüşleri alınarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre çeşitli kararlar alınarak bu kararlar doğrultusunda ikinci eylem planı oluşturulmuştur. İkinci eylem planı süreci de beş hafta sürmüştür. İkinci eylem planı sonunda yine süreç değerlendirme formu ile öğrenci görüşleri alınmış ve analiz edilmiştir. Bu aşamada da çeşitli kararlar alınmış ve bu kararlar doğrultusunda üçüncü

eylem planı oluşturulmuştur. Üçüncü eylem planı süreci iki hafta sürmüştür. Süreç sonunda öğrencilerin demokrasiye ilişkin görüşleri alınmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu “amaçlı örnekleme” yöntemi ile belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme; genelleme amacı taşımadan, konulara ilişkin merkezi öneme sahip az sayıda stratejik olarak seçilmiş vakalar yoluyla derinlemesine bilgi elde edebilmeyi ve anlayış sağlamayı amaçlar (Patton, 2002). Amaçlı örnekleme ile araştırmacı neyin bilinmesi gerektiğine karar verir, bilgiyi sunabilecek ve sunmaya istekli olan insanları bulmaya çalışır (Bernard 2006).

Bu doğrultuda araştırmanın çalışma grubunu; Türkiye’deki bir devlet üniversitesinde 2019-2020 eğitim öğretim yılı bahar döneminde yüksek lisansa devam eden ve Demokrasi ve İnsan Hakları dersini alan öğrenciler oluşturmuştur. Çalışma grubunun özellikleri Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1.

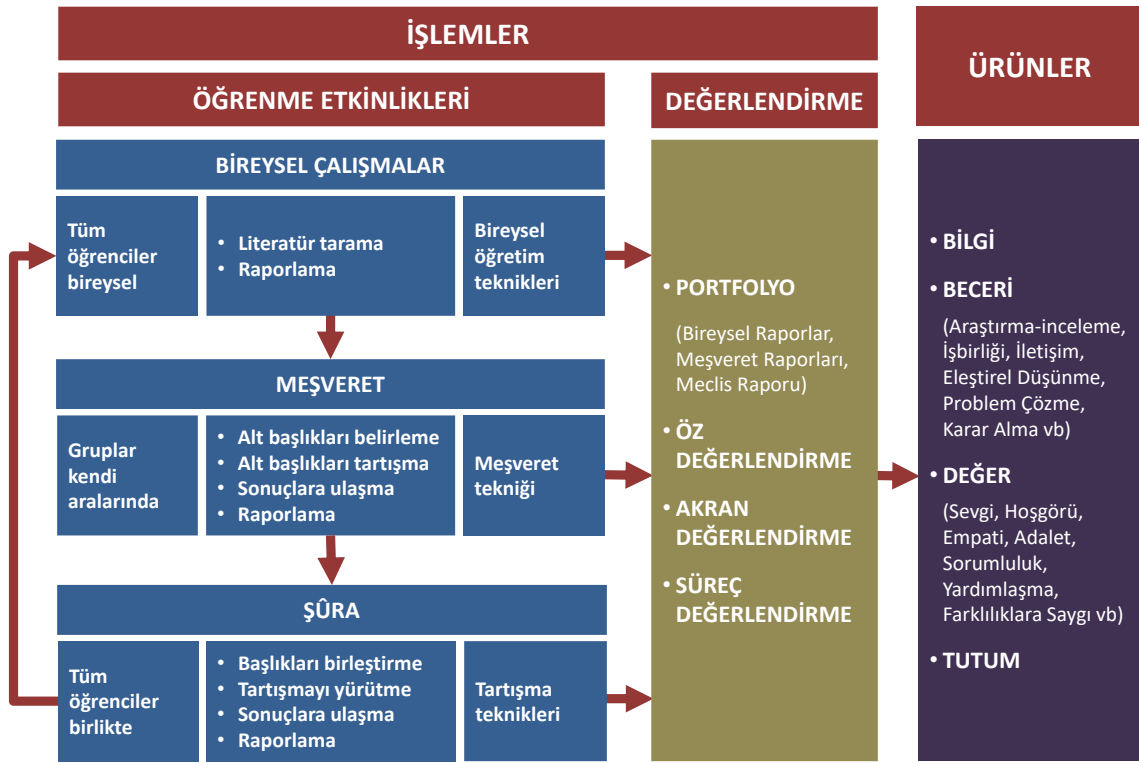
Çalışma Grubu

Kod	Cinsiyet	Bölüm	Branş	Kod	Cinsiyet	Bölüm	Branş
Ö1	K	EPÖ	Matematik	Ö6	K	EYD	Türkçe
Ö2	E	EYD	Sosyal Bilgiler	Ö7	E	EYD	Tarih
Ö3	K	EYD	Okul Öncesi	Ö8	K	EPÖ	Sosyal Bilgiler
Ö4	E	EYD	Sınıf	Ö9	E	EYD	Sosyal Bilgiler
Ö5	K	EPÖ	Okul Öncesi	Ö10	E	EYD	Sınıf

Tablo 1’de görüldüğü gibi toplam 10 katılımcının 7’si Eğitim Yönetimi ve Denetimi bilim dalında, 3’ü ise Eğitim Programları ve Öğretim bilim dalında yüksek lisansa devam etmektedir. Katılımcıların 5’i kadın 5’i erkek olup branşları Matematik, Türkçe, Tarih, Sosyal Bilgiler, Sınıf ve Okul Öncesi Öğretmenliğidir.

Araştırma Süreci

Öğrenme öğretme süreci araştırmacılar tarafından oluşturulan “demokratik yaşama dayalı öğrenme” modeline göre gerçekleştirilmiştir. Model Şekil 2’de yer almaktadır:

Şekil 2. Demokratik Yaşama Dayalı Öğrenme Modeli

Sınıf beşer kişilik iki gruba ayrılmış, gruplardan birisinin adı “insan hakları”, diğ erinin ise “demokrasi” olmuştur. Her grupta bir başkan, bir sekreter ve üç üye yer almıştır. Başkan ve sekreter her hafta değişmiş, o haftanın sekreteri bir sonraki haftanın başkanı olmuştur. Beş hafta “insan hakları” grubu iktidar, diğ er beş hafta ise “demokrasi” grubu iktidar olmuş, diğ er grup ise muhalefet görevi yapmıştır. Son iki hafta koalisyon şeklinde yönetilmiştir. Bu amaçla seçim yapılmış, kullanılan oylara göre her iki haftanın başkan ve sekreteri belirlenmiştir.

Ders süreci; “bireysel çalışmalar”, “meşveret” ve “meclis görüşmesi” olmak üzere üç bölümden oluşmuştur. Meşveret ve şûrâ öncesinde her öğrencinin bireysel olarak literatür tarama, konuya uygun en az iki makale bulma, okuma ve özetleme görevi olmuştur. Grup iç i tartışma “meşveret” tekniğine göre yürütülmüştür. Meşverette bireysel raporlar temele alınarak literatür değerlendirilmiş, konu alt başlıkları belirlenmiş, her bir alt konu grup içinde tartışılarak sonuçlara ulaşılmış ve sonuçlar raporlanmıştır. Sınıf tartışması “Şûra” usulüne göre yürütülmüştür. Her şûra farklı bir tartışma tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu teknikler; görüş geliştirme, zıt panel, argümantasyon, çember tekniği, konuşma halkası, seminer, sokratik sorgulama, münazara, örnek olay, öykü oluşturma ve altı şapkalı düşünme tekniğidir. Şûrada iktidar ve muhalefetin başlıkları belirlenen öğretim tekniğine göre tek tek ele alınmış ve sonrasında bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Veri Toplama

Verilerin toplanmasında “Demokrasi Algısı Görüş Formu” kullanılmıştır. Araştırma öncesinde (2020 Ocak ayında) araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan formda öğrencilerin temel hak ve özgürlükler, demokrasi ve demokrasinin unsurları

olan “hukukun üstünlüğü”, “kuvvetler ayrılığı”, “yargı bağımsızlığı”, “çoğulculuk”, “seçim”, “muhalefet” ve “adalet” ile ilgili görüşleri sorulmuştur.

Verilerin toplanması; sürecin başında ve süreç sonunda olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Demokrasi Algısı Görüş Formu sürecin başında yüz yüze eğitim döneminde öğrencilere sınıf ortamında uygulanmıştır. Süreç sonunda ise öğrencilerden mail yoluyla alınmıştır.

Verilerin Analizi

Veri analiz süreci; “verileri düzenleme”, “verileri özetleme” ve “ilişkilendirme/yorumlama” olmak üzere üç aşamada (Kılıç vd., 2019) yürütülmüştür. Verilerin düzenlenmesi aşamasında formlar kodlanmış ve analize hazır hale getirilmiştir. Veriler içerik analizi ile özetlenmiştir. İçerik analizi; kalıpları, kategorileri veya anlamları tanımlamak için belirli bir materyalin ayrıntılı ve dikkatli biçimde incelenmesi anlamına gelir (Kılıç vd., 2019). Bu aşamada öncelikle veriler dikkatlice ve yinelenen bir şekilde okunmuştur. Daha sonra; verileri kodlama, kodlanmış verileri kategorilere dağıtma, verileri üst kategorilerde birleştirme, alt kategoriler oluşturma işlemleri gerçekleştirilmiştir. İlişkilendirme/yorumlama aşamasında ise tüm veriler arasında ilişki kurularak bulgular düzenlenmiştir.

Geçerlik Güvenirlik ve Etik

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliliğini sağlamak için katılımcılarla uzun süreli etkileşim sağlanmıştır. Araştırmanın hem uygulama (eylem) hem de araştırma (veri toplama, veri analizi) kısmı bizzat araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Veri toplama ve analiz süreci ayrıntılı ve şeffaf bir şekilde açıklanmıştır. Veriler araştırmacılar tarafından tekrar tekrar okunmuş, kategoriler oluşturulmuş ve kategoriler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma verileri ile araştırma sonuçlarının ilişkilendirilmesinde uzman görüşü alınmıştır. Veri toplama formlarından yapılan doğrudan alıntılarla nesnellik-onaylanabilirlik desteklenmiştir. Araştırmanın ham verileri gerektiğinde incelenmek üzere saklanmıştır. Bu çalışma için etik kurul izni Düzce Üniversitesi Etik Kurulu'nun 25.06.2020 tarihli ve 2020/120 numaralı kararı ile alınmıştır.

BULGULAR

Bulgular; “temel hak ve özgürlükler”, “demokrasi”, “hukukun üstünlüğü”, “kuvvetler ayrılığı”, “yargı bağımsızlığı”, “çoğulculuk”, “seçim”, “muhalefet” ve “adalet” başlıkları altında sunulmuştur.

Temel Hak ve Özgürlükler

Öğrencilerin araştırma öncesi ve sonrasında temel hak ve özgürlüklere ilişkin görüşleri Tablo 2’de verilmiştir:

Tablo 2.
Temel Hak ve Özgürlüklere İlişkin Görüşler

Kategoriler	Kodlar	
	Araştırma öncesi	Araştırma sonrası
Kaynak	İnsanın varoluş gayesi Tüm canlıların hak eder Varoluştan gelen	İnsan olmakla hak edilen Doğumla kazanılan Devlet tarafından verilen Yasalarla, anayasalarla verilen
Tür	Yaşam hakkı Barınma hakkı Beslenme hakkı Güvenlik hakkı Fikir özgürlüğü	Yaşam hakkı Din ve vicdan özgürlüğü Düşünce, kanaat ve ifade özgürlüğü Haberleşme/basın özgürlüğü Yerleşme ve seyahat özgürlüğü
İşlev	Yaşam kalitesini belirler İnsanca yaşamamanın gereği Toplum için olmazsa olmaz Yaşanabilir bir ülke için şart İnsan yaşamını düzenler	İnsanca yaşamamanın gereği Olmazsa olmaz Demokratik devletin temel şartı Huzur için gerekli Eşit olarak yaşayabilmek için gerekli
Korunma	Yasalar ile korunmalı Saygı duyulmalı	Devlet tarafından korunmalı Devlet tarafından güvence altına alınmalı
Sınır	Başkasının hakkının başladığı yer Sorgulanamaz	Başkalarının özgürlük sınırına kadar Dokunulmaz, vazgeçilmez Üst düzey durumlar dışında sınırlanamaz Zorunlu haller dışında sınırlanamaz Keyfi olarak engellenemez
Uygulama	Dünyada insanlar mahrum Siyasi güç etkili olmamalı Gerçek anlamda sunulmayan	Dünyanın büyük çoğunluğu mahrum Fazlasıyla ihmal edilen Demokratik toplumlarda var görünen Yeterince korunup, saygı duyulmayan

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin temel hak ve özgürlüklere ilişkin görüşlerinin; “kaynak”, “tür”, “gereklilik”, “korunma”, “sınır” ve “uygulama” şeklinde altı kategori altında toplandığı görülmektedir.

Öğrencilerin; temel hak ve özgürlüklerin kaynağı ile ilgili araştırma öncesinde olumlu algılarının olduğu, araştırma sonunda ise olumlu algıların yanı sıra olumsuz algıların da var olduğu görülmektedir. Kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin insan olmalarından dolayı doğuştan kazanıldığı düşünüldüğünde bu hak ve özgürlüklerin “devlet tarafından verildiği”, “yasalarla verildiği” şeklindeki görüşlerin olumsuz algılar olduğu söylenebilir. Temel hak ve özgürlüklerin türleri, gerekliliği ve korunması ile ilgili olumsuz bir algı araştırma öncesi ve sonrasında bulunmamaktadır. Temel hak ve özgürlüklerin sınırı ile ilgili öğrencilerin araştırma öncesinde olumlu algılara sahip oldukları görülmektedir. Araştırma sonunda; “üst düzey durumlar”, “zorunlu haller” ve “keyfi olmayan durumlar” temel hak ve özgürlüklerin sınırlanabileceği durumlar olarak sayılmıştır. Öğrencilerin bu görüşlerinin demokrasi açısından olumlu olmadığı söylenebilir. Öğrencilerin araştırma öncesinde ve sonrasında temel hak ve özgürlüklerin uygulamadaki durumu hakkında olumsuz görüşleri olduğu, temel hak ve özgürlüklerin gerçek anlamda sağlanamadığını düşündükleri görülmektedir.

Öğrencilerin araştırma öncesi temel hak ve özgürlüklere ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö1: “Ülkenin yaşanabilir olması için olmazsa olmazdır.” Ö3: “Maalesef dünyada birçok insanın bundan mahrum kaldığını görüyorum.” Ö6: “İnsanca yaşamamanın gereğidir. Saygı duyulmalı ve yasalar ile korunmalıdır.”

Öğrencilerin araştırma sonrası temel hak ve özgürlüklere ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö1: “Temel hak ve özgürlükler bireylere yasalarla, anayasalarla vb. belgelerle verilmiş ve devlet tarafından korunması gereken haklardır.” Ö2: “Düşünce, kanaat ve ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, haberleşme özgürlüğü, yerleşme ve seyahat özgürlüğü gibi temel hakları ve özgürlükler vardır.” Ö8: “Özgürlüğün, var görünen, ama maalesef her daim kullanılamayan bir imkân olduğunu düşünüyorum.”

Demokrasi

Öğrencilerin araştırma öncesi ve sonrasında demokrasiye ilişkin görüşleri Tablo 3’te verilmiştir:

Tablo 3.
Demokrasiye İlişkin Görüşler

Kategoriler	Kodlar	
	Araştırma öncesi	Araştırma sonrası
İşlev	Olumlu	Toplumların devamını sağlar Dünyayı düzende tutar
	Olumsuz	Tam anlamıyla olamaz Uygulanabilir değil
Hak ve Özgürlük	Özgürlük Temel hakları savunma Fikir beyan edebilme	İnsan haklarına önem verme Bireylerin hakkını arayabilmesi Özgürlük-güvenlik dengesi Halkın özgürce yaşayabilmesi Fikirlerini özgürce ifade edebilme
	Halk Egemenliği	Yönetime herkesin ortak olması Halkın kendi kendini yönetmesi Halkın yönetimde söz sahibi olması Halkın siyasal hayata doğrudan katılımı Gücü devlete değil halka verme Bireyi temele alma Yaşamımız hakkında fikir söyleme Egemenliğin bir zümreye ait olmaması
Eşitlik		Adalet ve eşitliğin sağlanması Bireylerin eşit haklara sahip olması
İstişare		Ortak akla önem verme
Seçim	Seçme seçilme hakkı Önümüze konulardan seçme	Yöneticisini seçme Seçtikten sonra etkili olamama
Çoğulculuk	Bir başkasına katlanabilme	Senin gibi olmayana katlanabilme
Uygulama	Uygulamada var olmayan Temsili demokrasi olduğundan demokrasi yok	Kötü örnekler olsa da umut var Yönetim sistemleri içinde en iyisi İyi yönetim olarak empoze edilmekte Gerektiği gibi işlememekte Dünyada örneği yok Temsili demokrasi olduğundan suistimale açık Görünürde var, uygulamada yok Kapitalizmin oyuncağı

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin demokrasiye ilişkin görüşlerinin; “gereklilik”, “hak ve özgürlük”, “halk egemenliği”, “eşitlik”, “istişare”, “seçim”, “çoğulculuk” ve “uygulama” şeklinde sekiz kategori altında toplandığı görülmektedir.

Öğrencilerin araştırma öncesi ve sonrasında demokrasinin gerekliliğine ilişkin olumlu ve olumsuz, demokrasinin hak ve özgürlüklerle ilişkisi açısından olumlu görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Halkın egemenliği konusunda araştırma öncesinde “gerçekte gücün halkı yönetmesi” ve “halkın yönetime dâhil olma ihtimali” şeklindeki olumsuz görüşlerin aksine araştırma sonunda olumsuz bir algının yer almadığı görülmektedir. Öğrencilerin araştırma öncesinde eşitlik ve istişare kavramlarına değinmedikleri, araştırma sonunda ise bunlarla ilgili olumlu görüşler sundukları görülmektedir. Seçimle ilgili araştırma öncesi ve sonrasında “önümüze konulanlardan seçme” ve “seçtikten sonra etkili olamama” şeklinde olumsuz algıların yer aldığı görülmektedir. Çoğulculuğun araştırma öncesi ve sonrasında “diğerine katlanabilme” şeklinde tarif edildiği, bunun ise olumlu bir algı olduğu söylenebilir. Uygulamaya ilişkin araştırma öncesinde tüm görüşlerin olumsuz olduğu, araştırma sonunda ise “kötü örnekler olsa da umut var” ve “yönetim sistemleri içinde en iyisi” şeklinde olumlu algıların da yer aldığı görülmektedir. Bu durumda öğrencilerin demokrasiye ilişkin algılarında genel olarak olumlu bir değişim yaşandığı söylenebilir.

Öğrencilerin araştırma öncesi demokrasiye ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö2: “Gerçekte, uygulamada var olmadığını düşünüyorum.” Ö4: “Toplumun tüm kesiminin yönetimde söz sahibi olmasıdır.” Ö6: “Fikir beyan edebilmek, özgürlük, yönetime dâhil olabilme ihtimalinin varlığı.”

Öğrencilerin araştırma sonrası demokrasiye ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö3: “Özünde yönetime herkesin ayırım yapılmaksızın ortak olduğu yönetim şekli.” Ö4: “Egemenliğin hiçbir kişi veya zümreye ait olmamasıdır.” Ö8: “Görünürde var olduğunu, uygulamada çoğu zaman olmadığını düşünüyorum.”

Hukukun Üstünlüğü

Öğrencilerin araştırma öncesi ve sonrasında hukukun üstünlüğüne ilişkin görüşleri Tablo 4’te verilmiştir:

Tablo 4.
Hukukun Üstünlüğüne İlişkin Görüşler

Kategoriler	Kodlar	
	Araştırma öncesi	Araştırma sonrası
Tanım	Herkesin hukuk karşısında eşit olması Kanunlarla yönetim Kişinin kendi başına hüküm vermemesi Hukukun her alana öncülük etmesi Her durumun hukukla ele alınması	Herkesin hukuk karşısında eşit olması Kuralların herkes tarafından kabul edilmesi Kanunların herkes için geçerli olması Herkesin eşit yargılanması
İşlev	Devlet yapısında en önemli özellik Toplum vicdanında huzur sağlar Adil ve refah bir yaşam sağlar Temel hak ve özgürlükleri korur	Güvende hissettirir Hak ve özgürlükleri korur İktidarın yetkilerini sınırlandırır Kayırmacılığı ortadan kaldırır Adaleti sağlar Toplum yaşantısını güvenceye alır Birey haklarını güvenceye alır Kişiler arası ilişkilerde gerekli Vicdan olsa gerek olmaz
Uygulama	Son yıllarda zedelenmiştir Güçlülere göre kurallar konuluyor Vicdani yaralara sebep oluyor Güçlüler, zenginler için geçerli değil	İktidarın çıkarlarına göre şekilleniyor Örümcek ağı gibi zayıfları yakalıyor

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin hukukun üstünlüğüne ilişkin görüşlerinin; “tanım”, “gereklilik” ve “uygulama” olmak üzere üç kategori altında yer aldığı görülmektedir.

Öğrencilerin hukukun üstünlüğüne ilişkin tanımlamalarının ve gerekliliğine ilişkin görüşlerinin hem araştırma öncesinde hem de sonrasında olumlu olduğu görülmektedir. Hukukun üstünlüğü ilkesinin uygulamadaki durumu ile ilgili olarak hem araştırma öncesinde hem de araştırma sonrasında olumsuz algılara sahip olunduğu görülmektedir. Bu durumda hukukun üstünlüğü ile ilgili olarak araştırma öncesi ve sonrasında belirgin bir değişim yaşanmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin araştırma öncesi hukukun üstünlüğüne ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö5: “Her güç sahibi kendine uygun yasa yapıyor. Bazen de hukuki üstünlük vicdani yaralara sebep oluyor.” Ö8: “Hukukun üstünlüğü ilkesi insanların kendi başlarına hüküm vermemeleri gerektiğini ifade etmektedir.” Ö9: “Güçlünün, muktedirin koyduğu kanunlar çerçevesinde hukukun üstünlüğü vardır.”

Öğrencilerin araştırma sonrası hukukun üstünlüğüne ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö4: “Dil, din, ırk, cinsiyet fark etmeksizin herkesin kanun önünde eşit olmasıdır.” Ö9: “Demokrasinin temel dayanağı insanın kendini güvende hissetmesidir. Bu da ancak hukuk üstünlüğü ile sağlanabilir.” Ö10: “Hukuk kuralları örümcek ağı gibidir. Zayıfları yakalar. Üç nokta...”

Kuvvetler Ayrılığı

Öğrencilerin araştırma öncesi ve sonrasında kuvvetler ayrılığına ilişkin görüşleri Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.
Kuvvetler Ayrılığına İlişkin Görüşler

Kategoriler	Kodlar	
	Araştırma öncesi	Araştırma sonrası
Tanım	Yasama yürütme yargının ayrılması	Yasama yürütme yargının ayrılması
	Yasama yürütme yargının bağımsızlığı	Yasama yürütme yargının bağımsızlığı
	Yasama yürütme yargının kişi hâkimiyetinde olmaması	Yasama yürütme yargının sınırları aşmaması
	Geniş katılımlı yönetim	İktidarın üç organ arasında bölüşülmesi
	Toplumun alt boyutlara ayrılması	Yetkinin tek bir makamda olmaması
		Hukuk devletinin en önemli unsuru Demokrasinin olmazsa olmazı Demokrasinin uygulanmasını sağlar Devletin oto kontrol mekanizmasıdır Güçler dengesinin kurulmasını sağlar Güçlerin birbirini denetlemesini sağlar Tek başlılığı, diktatörlüğü önler Gücün kötüye kullanımını engeller Hak ve özgürlükleri korur Şeffaflık, güven sağlar Eşitlik, adalet sağlar Halk üzerindeki baskıyı kaldırır
İşlev	Doğru yönetim olur Devlet denetlenebilmesini sağlar Tüm organlara sorumluluk yükler	
	Olumsuz	Güçlü yönetimler için ayrılık olmaz Güçlü liderler yasama, yürütme ve yargıyı kontrol etmek ister Uygulamada mümkün değil
Uygulama	Günümüzde yargı baskı altında	Yasama ve yürütmenin ayrı olması istikrarı bozar
	Günümüzde ayrılık yok	

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin kuvvetler ayrılığına ilişkin görüşlerinin; “tanım”, “gereklilik” ve “uygulama” olmak üzere üç kategori altında yer aldığı görülmektedir.

Öğrencilerin görüşleri incelendiğinde kuvvetler ayrılığının tanımlanmasına ilişkin araştırma öncesi ve sonrasında olumlu algılara sahip oldukları, ancak araştırma öncesinde “toplumun alt boyutlara ayrılması” şeklinde bilgi eksikliğini gösteren bir tanımlamanın yapıldığı görülmektedir. Kuvvetler ayrılığının gerekliliğine ilişkin araştırma sonunda olumlu görüşlerde oldukça artış olduğu görülmektedir. Öğrencilerin araştırma öncesinde; güçlü yönetimlerde ayrılık olamayacağı, güçlü liderlerin yasama, yürütme ve yargıyı kontrol etmek isteyeceği, kuvvetler ayrılığının uygulamada mümkün olmadığı şeklinde olumsuz algılara sahip oldukları, araştırma sonunda ise sadece yasama ile yürütmenin ayrılmasının istikrarı bozacağı şeklinde olumsuz bir algının bulunduğu görülmektedir. Kuvvetler ayrılığı ilkesinin uygulamadaki durumu ile ilgili olarak araştırma öncesinde olumsuz algıların bulunduğu, araştırma sonunda ise bu konuda bir görüşün olmadığı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında araştırma sonunda öğrencilerin kuvvetler ayrılığına ilişkin görüşlerinde olumlu gelişme olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin araştırma öncesi kuvvetler ayrılığına ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö1: “Devlet mekanizmalarının denetlenebilmesi için bu üç erkin birbirine karıştırılmadan yönetilmesi gerekir.” Ö4: “Yasama, yürütme ve yargının birbirinden bağımsız olmasıdır. Ama bu bağımsızlık bütün organlara sorumluluklar yüklemektedir.” Ö5: “Algıladığım toplumların ve ideolojilerin alt boyutlara ayrılıp bu boyutların anlamlı olan bağımsızlığıdır.”

Öğrencilerin araştırma sonrası kuvvetler ayrılığına ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö1: “Özgürlüğün korunması için bu üç organın kendilerini çizilen hukuki çerçevede sınırlarını aşmaması sağlanmalıdır.” Ö2: “Bir ülkede kanunların herkes için geçerli olduğunu ve aynı kanunların adam kayırma olmadan herkes için aynı şekilde uygulanmasını ifade ettiğini düşünüyorum.” Ö7: “Dönem dönem iktidarı/yönetimi (siyasi olmayana da gördük) ellerinde bulunduranların bazen çıkarları (bu çıkar kişisel olmayabilir, bir ideoloji, bir dava, bir hizmet, hatta hak içinde yaptığını düşünebilir) doğrultusunda şekillendirdiği bir kavram olarak düşünüyorum.”

Yargı Bağımsızlığı

Öğrencilerin araştırma öncesi ve sonrasında yargı bağımsızlığına ilişkin görüşleri Tablo 6’da verilmiştir:

Tablo 6.
Yargı Bağımsızlığına İlişkin Görüşler

Kategoriler	Kodlar	
	Araştırma öncesi	Araştırma sonrası
Tanım	Yargının yasama ve yürütmeden bağımsız olması	Yargının yasama ve yürütmeden ayrı olması
	İktidardan bağımsız olma	Yargının yasama ve yürütmeden emir almaması
	Yargının tarafsız olması	Yargının hükümetin tekelinde olmaması
	Hukuk üzerinde güç olmama	Yargının dışarıdan müdahaleye uğramaması
	Hükümetin görüşlerinin yargıyı bağlamaması	Mahkemelerin kimseye hesap vermemesi
	Ülke vicdanı	Kişi ve kurumların yargıyı etkilememesi
		Hâkimlerin tarafsız, bağımsız olması
	Hukukun üstünlüğü ile karar verilmesi	

		Anlamını tam olarak bilmiyor	Görevlendirmelerde siyasilerin etkili olmaması Mensuplarının atayanlara yalakalık yapmaması Cüppelerin düğmesiz oluşu
İşlev	Olumlu	Gerekli	Demokrasinin olmazsa olmaz şartı En başta sağlanması gereken Yasama ve yürütmenin denetlenmesini sağlar Halkın güvende olmasını sağlar Halkın devlete güven duymasını sağlar Hak ve özgürlüklerin ihlalinin önler Adil, eşit yargılama mümkün olur
	Olumsuz	Uygulanabilir değil	
Uygulama		Yargı gücünün elinde Uygulamada yok	Ülkemizde olmayan

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin yargı bağımsızlığına ilişkin görüşlerinin; “tanım”, “gereklik” ve “uygulama” olmak üzere üç kategori altında yer aldığı görülmektedir.

Öğrencilerin yargı bağımsızlığının tanımına ilişkin hem araştırma öncesinde hem araştırma sonrasında olumlu algılara sahip oldukları görülmektedir. Ancak araştırma öncesinde “anlamını tam olarak bilmiyorum” şeklinde bilgi eksikliğini gösteren bir kodun yapıldığı görülmektedir. Öğrencilerin yargı bağımsızlığının gerekliliği ile ilgili olarak araştırma öncesinde bir olumlu bir de olumsuz görüşe sahip oldukları, araştırma sonunda ise olumlu görüşlerin oldukça çoğaldığı, olumsuz görüş ise kalmadığı görülmektedir. Yargı bağımsızlığı ilkesinin uygulamadaki durumu ile ilgili olarak araştırma öncesinde ve sonrasında olumsuz algıların bulunduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında araştırma sonunda öğrencilerin yargı bağımsızlığına ilişkin görüşlerinde belirgin şekilde olumlu bir gelişme olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin araştırma öncesi yargı bağımsızlığına ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö5: “*Yargının tam anlamını bilmediğim için yorum yapamıyorum.*” Ö7: “*Uygulamada bunu göremiyorum.*” Ö8: “*Hükümetin ve meclisin temsil ettiği görüşler yargı kanadında olan kişileri bağlamamalıdır.*”

Öğrencilerin araştırma sonrası yargı bağımsızlığına ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö3: “*Hâkimlerin kararlarını verirken özgür olmaları, yasama ve yürütme organlarından emir almamaları anlamına gelir.*” Ö4: “*Hiçbir kişi ve kurumun yargının üzerine etki etmemesidir.*” Ö5: “*Eğer ki bir devlet gerçekten demokratik bir devlet özelliği taşıdığına iddia ediyorsa en başta ülkede bunu sağlamalıdır.*”

Çoğulculuk

Öğrencilerin araştırma öncesi ve sonrasında çoğulculuğa ilişkin görüşleri Tablo 7’de verilmiştir:

Tablo 7.
Çoğulculuğa İlişkin Görüşler

Kategoriler	Kodlar	
	Araştırma öncesi	Araştırma sonrası
Tanım	Farklı görüşlere saygı Halkın genel fikrine göre hareket etmek Çoğunluğun baskın olması	Yönetimde herkesin söz sahibi olması Azınlığın da çoğunluğu denetleyebilmesi Çoğunluk haklarının azınlık haklarıyla sınırlı olması Azınlık haklarının gözetilmesi Azınlık fikirlerinin önemsenmesi Her bireyin düşüncesinin önemsenmesi Her türlü düşüncenin var olması/örgütlenebilmesi Oy vermeyenlere de eşit davranılması Oy vermeyenlerin de haklarının korunması Hükümetin tüm halkın temsilcisi olması Çoğunluk oyu ile toplum yararına karar verme
		10 kişi içinde teksen çoğulcu olmak istersin Kendimizden farklı olanları da önemsemeliyiz Farklı düşünceler, kültürler zenginliktir Demokrasinin temel özelliğidir Çok seslilik eksik olanı tamamlamada avantajdır Temel hak ve özgürlükleri korur Halkta temas edilmesini sağlar Gelişmiş demokrasiye geçiş sağlar
İşlev	Olumlu	Demokrasinin temel ilkesi Karar almayı kolaylaştırır
	Olumsuz	Karar mekanizması çalışmaz Genel geçer bir akçe değil Herkesin istediği yapılamaz Olmaz, liderler istediklerini yapmak isterler Sadece temsili olur Yönetimde uygulanamaz
Uygulama	Ülkemizde olumsuz algılanan	

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin yargı bağımsızlığına ilişkin görüşlerinin; “tanım”, “gereklik” ve “uygulama” olmak üzere üç kategori altında yer aldığı görülmektedir.

Görüşler incelendiğinde öğrencilerin araştırma öncesinde çoğulculukla ilgili; “halkın genel fikrine göre hareket etmek” ve “çoğunluğun baskın olması” şeklinde yanlış tanımlamalar yaptıkları görülmektedir. Tanımlamalara bakıldığında araştırma öncesinde öğrencilerin “çoğulculuk” kavramını “çoğunlukçuluk” kavramı ile karıştırdıkları görülmektedir. Araştırma sonunda ise öğrencilerin araştırma öncesine göre hem daha fazla hem de doğru tanımlamalar yaptıkları görülmektedir. Araştırma öncesinde öğrencilerin çoğulculuğun gerekliliği ile ilgili olarak; “çoğulculuk olduğunda karar mekanizmasının çalışmayacağı”, “herkesin istediğini yapmanın mümkün olmadığı”, “çoğulculuğun uygulanabilir olmadığı” gibi olumsuz algılarının olduğu görülürken araştırma sonunda olumsuz algıların oldukça azaldığı, olumlu algıların ise çoğaldığı göze çarpmaktadır. Çoğulculuğun uygulamadaki durumu ile ilgili araştırma öncesinde olumsuz sadece bir görüşün bulunduğu, araştırma sonunda ise bu konuda

herhangi bir görüş belirtilmediği görülmektedir. Genel olarak bakıldığında öğrencilerde araştırma sonunda çoğulculukla ilgili hem bilgi boyutunda hem de tutum boyutunda olumlu gelişme olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin araştırma öncesi çoğulculuğa ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö1: “Karar almada işleri kolaylaştıran demokrasinin temel ilkelerindedir” Ö2: “Herkesin istediğinin olması mümkün olmadığından çoğunluğun istediğinin olması gerekir.” Ö3: “Genel geçer bir akçe olmadığını düşünüyorum.”

Öğrencilerin araştırma sonrası çoğulculuğa ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö4: “Çoğunluğun mutlak hâkimiyetine karşı azınlıklarında haklarını gözetmen anlayıştır.” Ö5: “Demokratik ülkelerde, seçimle başa gelen hükümetin, ona oy veren vermeyen tüm halkına karşı eşit davranması gerekir. İktidar olarak seçilen hükümetin, tüm halkın temsilcisi olduğunu unutmamalıdır.” Ö10: “Halktan ne kadar çok bireye temas edildiğidir. Basit demokrasiden gelişmiş demokrasiye geçiş göstergesidir.”

Seçim

Öğrencilerin araştırma öncesi ve sonrasında seçime ilişkin görüşleri Tablo 8’de verilmiştir:

Tablo 8.
Seçime İlişkin Görüşler

Kategoriler	Kodlar	
	Araştırma öncesi	Araştırma sonrası
Tanım	Karar verme Halkın yöneticileri seçmesi Alternatiflerden en doğrusunu belirleme Seçim yapma, sonucu yaşama Fikir, irade ortaya koyma	Karar verme yetkisinin bireylerde olması Birçok aday arasından tercih etme İnsanların ülke yönetimine katılması Yöneticileri belirleme Halkın iradesini yansıtan araç Her vatandaşın kullanması gereken bir hak İnsanın iradesini kullanması Fikir beyan etme Halkın yönetme yetkisini devretmesi
	Olumlu	Demokrasinin önemli unsurlarındandır Olması gerektirir Önemli bir görevdir Devleti denetleme imkânı sağlar Bozulmuş düzeni düzeltme imkânı sağlar Başka alternatifleri olmadığı için gereklidir Demokrasinin varlığını garanti etmez
İşlev	Kişi kendisine sunulan, önüne konulan kalıplardan göstermelik tercih yapmaktadır	Önümüze konulanın tercihidir Demokrasi için seçim şart değildir Olmazsa olmaz bir unsur değildir Aldatmacadır
Nitelik	Toplum yapısını bozmamalı	Serbest ve özgür oylama olmalı Birden çok parti olmalı Seçimler daha sık yapılmalı Mecliste yapılan her yasa oylanmalı
Uygulama		Kazanan ve kaybedenler hep aynı kişiler

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin seçime ilişkin görüşlerinin; “tanım”, “gereklilik”, “nitelik” ve “uygulama” olmak üzere dört kategori altında toplandığı görülmektedir.

Öğrencilerin araştırma öncesinde ve sonrasında seçimle ilgili olumlu tanımlamaları olduğu görülmektedir. Öğrencilerin araştırma öncesinde seçimin

gerekliliği ile ilgili olarak hem olumlu hem olumsuz algılarının olduğu görülürken araştırma sonunda hem olumlu hem de olumsuz algılarda artış olduğu göze çarpmaktadır. Öğrencilerin; demokrasi için seçimin şart olmadığı, seçimin olmazsa olmaz bir unsur olmadığı, seçimin bir aldatmaca olduğu şeklindeki görüşleri seçime yönelik olumsuz bir algının göstergesidir. Seçimin sahip olması gereken niteliklerle ilgili araştırma öncesinde fazla görüş belirtilmediği görülürken araştırma sonunda olumlu görüşler bulunduğu görülmektedir. Seçimin uygulamadaki durumu ile ilgili araştırma sonunda “kazanan ve kaybedenlerin hep aynı kişiler olması” şeklinde olumsuz bir görüşün bulunduğu da görülmektedir.

Öğrencilerin araştırma öncesi seçime ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö4: “Seçim karar vermedir. Birden fazla alternatiften kendince en doğrusunu belirlemektir.” Ö5: “Toplumun yapısını bozmayan seçim hakları kabul edilebilirdir.” Ö6: “Fikrini, iradeni ortaya koyabilmek için gereklidir.”

Öğrencilerin araştırma sonrası seçime ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö2: “Ayrıca seçim bozulmuş düzeni düzeltme imkânı sağlayan bir güç benim için.” Ö3: “Demokraside egemenlik halka aittir. Halk bu egemenliği seçilmiş kişiler aracılığıyla kullanabilir. Fakat demokrasi için seçimin şart olduğunu düşünmüyorum.” Ö8: “Her vatandaşın kullanması gereken bir hak...”

Muhalefet

Öğrencilerin araştırma öncesi ve sonrasında muhalefete ilişkin görüşleri Tablo 9’da verilmiştir:

Tablo 9.
Muhalefete İlişkin Görüşler

Kategoriler	Kodlar	
	Araştırma öncesi	Araştırma sonrası
İşlev	Olumlu	Demokrasinin en önemli parçası Demokrasiye dinamizm katar Demokrasinin iç denetim mekanizması İktidara karşı taraftan bakma imkânı sağlar Geniş bakış açısı sağlar Gelişimi sağlar İktidarı diri tutar Yönetime özgür ve eşitlikçi anlayış sağlar Farklı düşünceleri temsil eder Azınlığın da söz sahibi olmasını sağlar Problemlerin öngörülebilmesini sağlar
	Olumsuz	Çok hoş olmayan Bazı durumlarda gerekli İktidar güçlü ise etkisiz
Görev	İktidarın güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymak Mevcut olana alternatif üretmek Bozgunculuk yapmamak Hükümeti eleştirmek	İktidarı teşvik etmek Yanlışları ortaya çıkarmak Yanlışlar için kamuoyu oluşturmak Halkın özgürlüklerini savunmak İktidarı yanlış yönelmekten alıkoymak Yönetimdekileri denetlemek Hükümetin icraatlarını sorgulamak Her şeyi eleştiren, açık arayan olmamak Sorunlara çözümler sunmak Bireylerin refahı için iktidarı desteklemek
Uygulama		Ülkemizde muhalefetin görevini yerine getirip getirmediği tartışmaya açık

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin muhalefete ilişkin görüşlerinin; “gereklilik”, “görev” ve “uygulama” olmak üzere üç kategori altında toplandığı görülmektedir.

Öğrencilerin muhalefetin gerekliliğine yönelik araştırma öncesinde hem olumlu hem de olumsuz, araştırma sonunda ise sadece olumlu algılarının bulunduğu görülmektedir. Araştırma sonunda muhalefetin; demokrasinin en önemli parçası olduğu, iç denetim, gelişim, problemlerin çözümüne katkı, farklı düşüncelerin temsiline ve azınlığın söz sahibi olmasına imkân sağladığı yönünde olumlu düşüncelerin bulunduğu görülmektedir. Muhalefetin görevlerine ilişkin hem araştırma öncesi hem de araştırma sonrasında olumlu görüşler bulunmaktadır. Muhalefetin uygulamadaki durumu ile ilgili araştırma öncesinde görüş bulunmamakta, araştırma sonunda ise “ülkemizde muhalefetin görevini yerine getirip getirmediğinin tartışmaya açık olduğu” şeklinde olumsuz bir görüşün olduğu göze çarpmaktadır. Öğrencilerin muhalefetle ilgili algılarında araştırma sonunda olumlu yönde belirgin bir değişim olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin araştırma öncesi muhalefete ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö5: “Muhalefet olunan algıyı dinç tutun bilinç.” Ö7: “İktidarın arkasındaki bir güç olduğunu düşünüyorum. İktidarın hep ileriye bakmasında etkili.” Ö8: “Hükümetin eksik yönlerini eleştirmek için vardır.”

Öğrencilerin araştırma sonrası muhalefete ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö5: “Demokrasinin en önemli parçası. Yanlışları ortaya çıkarmalı, farklı düşünceleri temsil etmelidir.” Ö7: “Yönetimin hatalı/yanlış diye tabir ettiğimiz uygulamalarında kamuoyu oluşturmaya çalışan bir yapı.” Ö9: “Doğru anlamda muhalefet demokrasiye dinamizm katar ve yöneticilerin her zaman izlendiklerini bilmesi onları yanlış uygulamalara yönelmekten alıkoyar.”

Adalet

Öğrencilerin araştırma öncesi ve sonrasında adaletle ilişkin görüşleri Tablo 10’da verilmiştir:

Tablo 10.
Adaletle İlişkin Görüşler

Kategoriler	Kodlar	
	Araştırma öncesi	Araştırma sonrası
Tanım	Vicdan Vicdanı olanlar için doğru terazi Herkesin hak ettiğini alması Hakka girmeden yaşamak Eşitliğin açtığı yaraları kapatan Göreceli olan	Herkese hak ettiğinin verilmesi Hakkın gözetilmesi Herkese emeğinin karşılığının verilmesi Herkese hak ettiği cezanın verilmesi Hak ve hukuka uygunluk Herkesin kanun önünde eşit olması Ülke yönetiminde liyakatin esas alınması Vicdana uygun hareket etmek Doğruluk
	İşlev	Demokrasinin temellerindedir İdeallerin ve doğruların en önemli ölçütüdür Herkese lazımdır İnsanlara güven duygusu verir Toplumsal güveni ve huzuru sağlar
Tesisi	İnsan hiçbir şeyi yansız düzenleyemez İnsanın elinde olmamalı Gücün elinde şekillenmemeli Din esas olmalı Zedelenmemeli, yeniden kurulamaz	Yargının tam bağımsız olması gerekir Doğanın düzeni içerisinde zaten vardır Tesis edilmesi devletin sorumluluğundadır
Uygulama	Nadir rastlanan Adaleti mutlak dünyada yok	Bu dünyada olmayan Mutlak adalet ancak ahirette olur

Tablo 10 incelendiğinde öğrencilerin adaletle ilişkin görüşlerinin; “tanım”, “gereklilik”, “tesisi” ve “uygulama” olmak üzere dört kategori altında toplandığı görülmektedir.

Öğrencilerin adaletle ilgili araştırma sonunda daha doğru ve detaylı tanımlamalara ulaştıkları görülmektedir. “Herkes hak ettiğinin verilmesi”, “herkese hak ettiği cezanın verilmesi”, “herkesin kanun önünde eşit olması” tanımlamaları adaleti oldukça doğru ve yeterli şekilde açıklamaktadır. Adaletin gerekliliği ile ilgili araştırma öncesi ve sonrasında olumlu görüşler yer almaktadır. Adaletin tesisi için araştırma öncesinde insanın adil olamayacağı şeklinde olumsuz görüşlerin, araştırma sonunda ise daha olumlu görüşlerin olduğu görülmektedir. Adaletin uygulamadaki durumu ile ilgili hem araştırma öncesinde hem araştırma sonrasında olumsuz görüşlerin bulunduğu göze çarpmaktadır. Genel olarak bakıldığında araştırma sonunda öğrencilerin adaletle ilişkin görüşlerinde olumlu bir gelişme olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin araştırma öncesi adaletle ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö1: “*Vicdanlardaki huzurun teminatıdır.*” Ö5: “*İnsan hiçbir şeyi yansız düzenleyemez. Kabul ettiğim tek adalet dini yönden adalettir.*” Ö7: “*Bence adalet eşitlik kelimesinin açtığı yaraları kapatan bir güç.*”

Öğrencilerin araştırma sonrası adaletle ilişkin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şu şekildedir: Ö2: “*Adalet hak ve hukuka uygunluk, hak ve hukuku gözetme ve yerine getirme, doğruluk anlamına gelir.*” Ö3: “*Hakkın gözetilmesi, adil olmak, herkese hak ettiğinin verilmesi. Hayatın her alanında herkese lazım olan belki de en önemli şey.*” Ö10: “*Hak edene hakkını vermek. Ama dünya imtihan dünyası olduğu için mutlak adaletin ahirette olduğunu düşünüyorum.*”

TARTIŞMA

Öğrencilerin temel hak ve özgürlüklerin türleri, gerekliliği ve korunması ile ilgili olumlu algılara sahip oldukları ancak temel hak ve özgürlüklerin gerçek anlamda sağlanamadığını düşündükleri görülmüştür. Araştırma sonunda öğrencilerin hak ve özgürlüklerin devlet ve yasalar tarafından verildiği, zorunlu ve üst düzey durumlarda sınırlandırabileceği şeklinde olumsuz algılarının var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmayı destekler şekilde Kemahlıoğlu ve Keyman’ın (2011) Türkiye’deki demokrasi algısını belirlemek için yaptıkları çalışmada görüşülenlerin yüzde 44,8’inin düzeni ve güvenliği sağlamak için bazen demokrasiden taviz verilebileceğini düşündükleri görülmüştür. Şahin’in (2020) yaptığı çalışmada da müdürlerin devletin menfaati için kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlı olması gerektiği, ancak bu şekilde ülkenin devamının sağlanabileceği yönünde görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir.

Öğrencilerin demokrasinin gerekliliğine yönelik olumlu ve olumsuz algılara sahip oldukları, halkın egemenliğine ve demokrasinin uygulamadaki durumuna ilişkin araştırma öncesindeki olumsuz görüşlerinde araştırma sonunda olumlu yönde değişim yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özdeş, Ekinci ve Bindak’ın (2014) öğretmenlerin demokrasi algılarını belirlemek için yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin genel olarak demokratik tutumlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şahin, Ökmen ve Kılıç (2020) demokrasinin yüksek lisans öğrencileri arasında; yönetimde söz sahibi olma, düşünceleri ifade edebilme, adaleti ve eşitliği sağlama, hak ve özgürlüklerin korunması, değişime katkı sağlama, her bireye önem verme ve bireyin geleceğini kendisinin belirlemesi gibi açılardan olumlu olarak algılandığını göstermektedir. Bu çalışmalara zıt

olarak Şahin'in (2020) yaptığı çalışmada müdürlerin, halk egemenliğinin iyi bir şey olmadığı, ülke yönetiminde sadece yöneticilerin söz sahibi olması gerektiği şeklinde olumsuz algılara sahip olduklarını belirlemiştir. Yine aynı çalışmada öğretmenlerin demokrasinin teoride güzel olsa da uygulamada işlevsiz olduğu yönünde algılara sahip oldukları görülmüştür. Sadık ve Sarı'nın (2011) yaptıkları çalışmada da öğretmen adaylarının demokrasinin daha çok kişisel çıkarlara hizmet eden, gücü elinde bulunduranların kendi istekleri doğrultusunda şekillendirdikleri bir yönetim şekli olduğu yönünde olumsuz algıları bulunduğu görülmüştür.

Öğrencilerin hukukun üstünlüğüne ilişkin tanımlamalarının ve gerekliliğine ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu, uygulamadaki durum ile ilgili olarak ise olumsuz algılara sahip oldukları görülmüştür. Öğrencilerin kuvvetler ayrılığının tanımlanmasına ilişkin olumlu algılara sahip oldukları, gerekliliğine ilişkin olumlu görüşlerde araştırma sonunda oldukça artış olduğu görülmüştür. Öğrencilerin yargı bağımsızlığının tanımına ilişkin olumlu algılara, uygulamadaki durumu ile ilgili ise olumsuz algılara sahip oldukları görülmüştür. Yargı bağımsızlığının gerekliliği ile ilgili olarak araştırma sonunda olumlu görüşlerin arttığı görülmüştür. Öğrencilerin hukukun üstünlüğü ile ilgili algılarında araştırma öncesi ve sonrasında belirgin bir değişim yaşanmadığı, kuvvetler ayrılığına ve yargı bağımsızlığına ilişkin algılarında araştırma sonunda olumlu gelişme olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şahin'in (2020) yaptığı çalışmada öğretmen ve müdürlerin demokrasinin unsurlarından olan hukukun üstünlüğü ve kuvvetler ayrılığı ilkelerini destekledikleri sonucuna ulaşmıştır. Erdem (2019) son yıllarda yapılan kamuoyu araştırmalarında yargıya yönelik güven duygusunun her geçen gün daha da azaldığını belirtmektedir. KONDA'nın (2010) yapmış olduğu araştırmada toplumun yüzde 25-35 oranında bir kesiminin kanunlar önünde devlet ile vatandaşın eşit olduğuna inanmadığı, mahkemelerde çıkar karşılığı iş yapıldığına inandıklarını, yargının tarafsız olduğu algısının toplumda güçlü bir biçimde mevcut olmadığını ortaya koymuştur. Bu araştırma sonuçları mevcut araştırmadaki hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı ve kuvvetler ayrılığının uygulanmasındaki olumsuz algılarla örtüşmektedir.

Öğrencilerin araştırma öncesinde çoğulculukla ilgili yanlış tanımlamalar yaptıkları, “çoğulculuk” kavramını “çoğunlukçuluk” kavramı ile karıştırdıkları, araştırma sonunda ise doğru tanımlamalar yaptıkları görülmüştür. Araştırma öncesinde öğrencilerin çoğulculuğun gerekliliği ile ilgili olumsuz algılarının olduğu, araştırma sonunda ise olumsuz algıların oldukça azaldığı görülmüştür. Öğrencilerde araştırma sonunda çoğulculukla ilgili hem bilgi boyutunda hem de tutum boyutunda olumlu gelişme olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şahin'in (2020) yaptığı çalışmada “çoğulculuk” kavramının ilkökul, ortaokul ve lisede “çoğunluk” kavramı ile karıştırıldığı, öğrencilerinin çoğulculuk anlayışına sahip olmadıkları belirlenmiştir. Kılıç'ın (2015) yapmış olduğu araştırmada da öğrencilerin “çoğulculuk” kavramını doğru tanımlayamadıkları tespit edilmiştir. Sadık ve Sarı'nın (2012) çalışmasında öğrencilerin çoğulculuğa nadiren vurgu yaptıkları belirlenmiştir. Kaldırım (2005) da yaptığı çalışmada öğrencilerin beşte birinin demokrasilerde çoğulculuğun önemini farkında olmadığını belirlemiştir. Şahin, Ökmen ve Kılıç'ın (2020) çalışmasında yüksek lisans öğrencilerinin çoğulculuk kavramına olumlu ve olumsuz anlamlar yükledikleri görülmüştür. Olumsuz algılar, farklılıkların demokrasiyi zayıflatması ve ortak noktada birleşmeyi engellemesi şeklindedir. Şahin'in (2020) çalışmasında ise müdürlerin ve öğretmenlerin çoğulculuğa olumlu baktıkları, çoğulculuğu zenginlik olarak düşündükleri belirlenmiştir.

Öğrencilerin seçimle ilgili olumlu tanımlamaları olduğu, seçimin gerekliliği ile ilgili olarak ise hem olumlu hem olumsuz algılarının olduğu görülmüştür. Öğrencilerin; araştırma sonunda demokrasi için seçimin şart olmadığı, seçimin olmazsa olmaz bir unsur olmadığı şeklinde olumsuz algılara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmaya ters olarak Çiydem (2014) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokrasinin anlamı ile ilgili olarak öncelikle seçme ve seçilme hakkını düşündüklerini belirlemiştir. Şahin'in (2020) yaptığı çalışmada öğrencilerin demokrasinin bir unsuru olarak seçimi çok önemli bir yere koydukları belirlenmiş, öğretmenlerin de demokrasiyi seçimle sınırlı bir yönetim şekli olarak algıladıkları da görülmüştür. Ökmen, Şahin ve Kılıç (2020) yüksek lisans öğrencilerinin seçim kavramına oldukça fazla anlam yüklediklerini belirlemiştir. Mathé (2016) araştırmasında öğrencilerin demokrasi hakkında seçim odaklı bir anlayışa sahip olduklarını belirlemiştir. Ancak Şahin, Ökmen ve Kılıç'ın (2020) yaptıkları çalışmada seçimlerin yüksek lisans öğrencileri tarafından her zaman doğru sonucu vermemesi, her zaman adil olmaması ve güven veren bir uygulama olmaması yönlerinden eleştirildiği de görülmüştür.

Öğrencilerin muhalefetin gerekliliğine yönelik araştırma öncesinde hem olumlu hem olumsuz algılarının olduğu, araştırma sonrasında ise sadece olumlu algılarının bulunduğu görülmüştür. Öğrencilerin muhalefetle ilgili algılarında araştırma sonrasında olumlu yönde belirgin bir değişim olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şahin'in (2020) yaptığı çalışmada ilkokulda öğrencilerin muhalefete yönelik algılarının tamamen olumsuz olduğu, ortaokulda muhalefeti genel olarak "karşıtlık" üzerinden değerlendirdikleri, lisede ise olumlu algılarının biraz arttığı, ilkokuldan liseye doğru gittikçe öğrencilerin muhalefet algılarında iyileşme olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı çalışmada müdürlerin, muhalefet ile insanlara seçenek sunulduğunu, böylece çeşitliliğin desteklendiğini düşündükleri görülmüştür. Ancak müdürlerin muhalefetin "geri bildirim" yönünü değil "rekabet" yönünü vurguladıkları belirlenmiştir. Şahin, Ökmen ve Kılıç'ın (2020) araştırmasında yüksek lisans öğrencilerinin muhalefetin mutlaka bulunması, söz sahibi olması ve hatta iktidarla aynı güce sahip olması gerektiği yönünde görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir.

Öğrencilerin adaletin uygulamadaki durumu ile ilgili olumsuz görüşlerinin bulunduğu, araştırma sonunda adaletle ilgili daha doğru ve detaylı tanımlamalara ulaştıkları, adaletle ilişkin görüşlerinde olumlu bir gelişme olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akyıldız (2018) yaptığı çalışmada öğretmenlerin, demokratik değerlerden adalet, farklılıklara saygı ve eşitliği yüksek düzeyde benimsedikleri ortaya koymuştur. Karatekin ve Elvan (2016) da çalışmasında öğrencilerin "demokrasi" kavramıyla "adalet" kavramını özdeşleştirdiklerini ortaya koymuştur. Şahin'in (2020) yaptığı çalışmada ise lise öğrencilerinin demokrasinin ülkemizde uygulanma durumuna eleştirel baktıklarını ve adaletle güven duyma konusunda sıkıntı yaşadıklarını görülmüştür. Şahin, Ökmen ve Kılıç'ın (2020) araştırmasında yüksek lisans öğrencilerinin adaletin tesisinin mümkün olmadığını düşündükleri görülmüştür.

Bütün sonuçlara genel olarak bakıldığında demokratik yaşama dayalı öğrenme modeline göre düzenlenmiş dersin öğrencilerin demokrasiye ilişkin algılarına olumlu etki yaptığı söylenebilir.

Kent Kükürtçü'nün (2019) çalışmasında Çocuk Hakları ve Demokrasi Eğitimi'nin çocukların demokratik davranış düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu görülmüştür. Tahiroğlu ve Aktepe'nin (2015) araştırmasında ise demokrasi eğitimi etkinliklerinin demokratik değerlerin

geliştirilmesine olumlu katkı sağladığı ayrıca demokrasiye yönelik olumlu algı oluşturduğu görülmüştür. Şahiner'in (2018) araştırmasında aktif öğrenme tekniklerinin öğrencilerin demokratik tutumlarında anlamlı fark oluşturduğu bulunmuştur. Yıldırım'ın (2018) araştırmasında ise okulda ortamındaki demokratik uygulamaların öğrencilerin demokratik tutum kazanmalarında oldukça önemli olduğu görülmüştür. Bütün bu sonuçlar bu araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Halbuki Sadık ve Sarı'nın (2011) çalışmasında öğretmen adaylarının %73.3'ü üniversitede aldıkları derslerde demokrasiyle ilgili hiçbir etkinlik yapmadıkları ortaya konulmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrencilerin temel hak ve özgürlüklerin türleri, gerekliliği ve korunması ile ilgili olumlu algılara sahip oldukları ancak temel hak ve özgürlüklerin gerçek anlamda sağlanamadığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin demokrasinin gerekliliğine yönelik olumlu ve olumsuz algılara sahip oldukları, halkın egemenliğine ve demokrasinin uygulamadaki durumuna ilişkin araştırma öncesindeki olumsuz görüşlerinde araştırma sonunda olumlu yönde değişim yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin hukukun üstünlüğü ile ilgili algılarında araştırma sonunda belirgin bir değişim yaşanmadığı, kuvvetler ayrılığı, yargı bağımsızlığı, çoğulculuk, muhalefet ve adalete ilişkin algılarında araştırma sonunda olumlu gelişme olduğu görülmüştür. Bütün sonuçlara genel olarak bakıldığında demokratik yaşama dayalı öğrenme modeline göre düzenlenmiş dersin öğrencilerin demokrasiye ilişkin algılarına olumlu etki yaptığı söylenebilir. Bu sonuç doğrultusunda, öğrencilere düşünce ve ifade özgürlüklerini kullanma, yönetme ve karar alma mekanizmalarına aktif ve geniş ölçüde katılma, sorumluluklarını yerine getirme dolayısıyla demokrasiyi yaşama ortamları sağlayan "demokratik yaşama dayalı öğrenme modelinin hem Demokrasi ve İnsan Hakları dersinde hem de diğer derslerde kullanılması önerilebilir.

Katkı Oranı Beyanı: Araştırmacıların her ikisi de araştırmanın tüm aşamalarında eşit katkı sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- Akyıldız, S. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin devam ettiği okullardaki sınıf öğretmenlerinin çokkültürlü yeterlik algıları ile demokratik değerleri arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 43(195), 151-165.
- Becker, P., & Raveloson, J. A. (2008). *What is democracy?* Friedrich Ebert Stiftung.
- Bernard, H. R. (2006). *Research methods in anthropology: qualitative and quantitative approaches*. AltaMira Press.
- Collins, W. J. (2013). Education, democracy, and social discourse. *Schools: Studies in Education*, 10(2), 298-303.
- Court, D. (2004). Education in a troubled, democracy voices from Israel. *Curriculum Inquiry*, 34(1), 47-68.
- Çiydem, E. (2014). The perceptions of prospective teachers about democracy and human rights, and the roles laid by them on social sciences course on this subject. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 143, 679-686.
- Demir, N. (2010). Basic principles of democracy and modern democracy theories. *Ege Academic Review*, 10(2), 597-611.
- Edelstein, W. (2011). Education for democracy: Reasons and strategies. *European Journal of Education*, 46(1), 127-137.

Şahin, Ş., & Kılıç, A. (2021). Demokratik yaşama dayalı öğrenme modelinin öğrencilerin demokrasi algılarına etkisi. 267-291.

- Erdem, F. H. (2019). Türkiye’de yargının hukuk ötesi sorunları. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24(40), 3-30.
- Gallop, R., Krapf, P., & Weidinger, W. (2010). *Educating for democracy*. Council of Europe.
- Garrison, W. H. (2003). Democracy, experience and education. *Phi Delta Kapan*, 525-529.
- Harber, C. (2002). Education, democracy and poverty reduction in Africa. *Comparative Education*, 38(3), 267-276.
- Hatemi, H. (2005). *Adalet kavramının içeriği ve mutlaklığı ve değişmezliği*. Köprü, 92. <https://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Sayi&SayiNo=92> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Hotaman, D. (2010). Democratic education: A curriculum of democratic education. *Journal of Theoretical Educational Science*, 3(1), 29-42.
- İşten, İ. (2014). The Independence and Impartiality of the Judiciary. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 13(2), 285-313.
- Kaldırım, E. (2005). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi algıları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3),143-162.
- Karatekin, K., & Elvan, Ö. (2016). 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin bilişsel yapıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(Özel Sayı 2), 1405-1431.
- Kemahlıoğlu, Ö., & Keyman, E.F. (2011). *Türkiye’de demokrasi algısı*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi MetroPOLL Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi. <http://ipc.sabanciuniv.edu/publication/turkiyede-demokrasi-algisi/>
- Kemmis, S., McTaggart, R., & Nixon, R. (2014). *The action research planner doing critical participatory action research*. Springer.
- Kent Kükürtçü, S. (2019). *The effect of children's rights and democracy education on children's democratic behavior* [Unpublished doctoral dissertation]. Hacettepe University.
- Khare, N. (2017). Separation of power and rule of law in india, unswerving deepening of democracy. *International Journal of Recent Research Aspects*, 4(8), 114-117.
- Kılıç, A. (2015). *İlköğretim 8.sınıf vatandaşlık ve demokrasi dersinde öğrencilerin kavram yanlışlarının incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Kılıç, A., Aydın, M., Ökmen, B., & Şahin, Ş. (2019). *Kuramdan uygulamaya ihtiyaç belirleme*. Pegem.
- KONDA (2010). *Hukuk ve adalet algı ve beklentiler*. KONDA Barometresi Siyasal Araştırmalar Dizisi, 1-59.
- Levin, B. (1994). *Democracy and education, students and schools* [Konferans sunumu]. Conference of “Under Scrutiny Again: What Kind of Secondary Schools Do We Need?”, Vancouver, Canada.
- Lind, G. (2019). *Education for democracy fostering moral competence in the school and beyond* [Konferans sunumu]. Annual Conference of the Association for Moral Education, Barcelona.
- Mathé, N. E. H. (2016). Students’ understanding of the concept of democracy and implications for teacher education in social studies. *Acta Didactica Norge*, 10(2), 271-289.
- Miser, R. (1991). Demokrasi eğitimi ya da eğitim için demokrasi. *AEBF Dergisi*, 24, 50-53.

- Okumuş, O., & Güven, A. (2018). Some activities used for democracy education in history courses. *The Journal of International Social Research*, 11(56), 604-628.
- Ökmen, B. (2020). *Basamaklandırılmış ters yüz öğrenme modeli öğretim sürecinin geliştirilmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Düzce Üniversitesi.
- Ökmen, B., Şahin, Ş., & Kılıç, A. (2020). Yüksek lisans öğrencilerinin demokrasi algılarına ilişkin kavram ağları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(31), 481-504.
- Özdaş, F., Ekinci, A., & Bindak, R. (2014). Analyzing teachers' attitudes towards democracy in terms of some variables. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(3), 65-81.
- Palombella, G., & Morlino, L. (2010). *Rule of law and democracy: Inquiries into internal and external issues*. Brill NV.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Sage.
- Rainer, J., & Guyton, E. (1999). Democratic practices in teacher education and the elementary classroom. *Teaching and Teacher Education*, 15, 121-132.
- Sadık, M., & Sarı, F. (2011). Öğretmen adaylarının demokrasi algıları (Çukurova Üniversitesi örneği). *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 67-82.
- Sadık, F., & Sarı, M. (2012). Çocuk ve demokrasi: İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1(1), 48-62.
- Somekh, B. (2006). *Action research: A methodology for change and development*. Open University Press.
- Starkey, H. (2005). Democratic education and learning. *British Journal of Sociology of Education*, 26, 299-308.
- Şahin, Ş. (2020). *Öğrencilerin sevgi, demokrasi ve öğrenci merkezli eğitim algıları* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Düzce Üniversitesi.
- Şahin, Ş., Ökmen, B., & Kılıç, A. (2020). Yüksek lisans öğrencilerinin demokrasiye ilişkin görüşleri. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi (UEAD)*, 4(1), 1-28.
- Şahiner, D. G. S. (2018). *The effect of social science instruction based on active learning method toward democratic attitudes and achievement* [Unpublished master dissertation]. Dokuz Eylül University.
- Tahiroğlu, M., & Aktepe, V. (2015). Değerler eğitimi yaklaşımlarına göre geliştirilen etkinliklerin demokratik algı ve davranışlar üzerine etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 309-345.
- Tarrant, J. M. (1989). *Democracy and education*. Averbury.
- Taylor, C., Wilkie, M., & Baser, J. (2006). *Doing action research: A guide for school support staff*. Paul Chapman.
- Tunç, H. (2008). Types of democracy and concept of deliberative democracy. *Ankara Hacı Bayram Veli University Faculty of Law Review*, 12(1), 1113-1132.
- Varnham, S., Evers, M., Booth, T., & Avgoustinos, C. (2014). Democracy in schools: Encouraging responsibility and citizenship through student participation in school decision making. *International Journal of Law & Education*, 19(1), 23-42.
- Vinterek, M. (2010). How to live democracy in the classroom. *Education Inquiry*, 1(4), 367-380.
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi*. Nobel.

Şahin, Ş., & Kılıç, A. (2021). Demokratik yaşama dayalı öğrenme modelinin öğrencilerin demokrasi algılarına etkisi. 267-291.

Yıldırım, C. (2018). *The examination of the secondary education students' democratic citizenship attitudes towards the formal and hidden curriculum* [Unpublished doctoral dissertation]. Adnan Menderes University.

Yılmaz, A. (2000). *Modern demokrasi gelişimi ve sorunları*. Yeni Türkiye.

Extended Abstract

Purpose

The aim of this study is to explore the effect of a lesson organized according to the "learning model based on democratic life" on students' democratic attitudes. In this regard, the Democracy and Human Rights course in the master program was organized according to the "learning model based on democratic life" and the democratic attitudes of the students taking the course was compared at the beginning of the term and at the end of the term.

Method

The research was carried out with action research, one of the qualitative research designs, and the action research cycle consisted of three stages. First, a semester plan was designed by the researchers, and the first action plan process was carried out accordingly. The first action plan process lasted for five weeks, and, at the end of the process, students were given process evaluation forms and asked to evaluate the process and the collected data were analyzed. According to the decisions taken at the end of the first action plan process, the second action plan process had been put into practice. The second action plan also lasted for five weeks, and, at the end of the process, again the students were given process evaluation forms and the data were collected and analyzed. According to the decisions taken at the end of the second action plan process, the third action plan was put into practice. The third action plan lasted for two weeks. At the end of the 15th week, the application ended.

The "purposeful sampling" method was used to determine the study group of the research. The study group of the research consists of 10 students who take a Democracy and Human Rights course at a state university in Turkey.

"Perception of Democracy Opinion Form" was used to collect the data. In the form developed by the researchers, the students' opinions on fundamental rights and freedoms, democracy, and elements of democracy such as "rule of law", "separation of powers", "judicial independence", "pluralism", "election", "opposition" and "justice" were asked. Data collection was carried out in two stages, at the beginning and at the end of the process. The data were analyzed by the content analysis method. "Perception of Democracy Opinion Form" was applied to the students in the classroom environment in the face-to-face education period at the beginning of the process. At the end of the process, it was received from the students by e-mail.

The data analysis process was carried out in three stages as "organizing the data", "summarizing the data" and "associating / interpreting". During the data editing phase, the forms were coded. Summarizing the data was carried out by content analysis. At this stage, processes of encoding the data, distributing coded data into categories, combining the data in upper categories, creating subcategories were carried out. In the association/interpretation stage, common points and differences between the data collected with different data collection techniques were examined and a new structure was formed by relating the emerging categories to each other.

Long-term interaction with the participants was established to ensure the validity and reliability of the study. Both the application (action) and the research (data collection, data analysis) parts of the research were carried out by the researchers themselves. The data collection and analysis process are explained in detail transparently. The data were repeatedly read by the researchers, categories were created and the relationships between the categories were examined. Expert opinions were obtained in associating the research data with the research results. Objectivity-approvability was supported by direct quotations from the data collection forms. The raw data of the study were kept for reexamining when needed.

Results

Results are presented under the following headings: "fundamental rights and freedoms", "democracy", "rule of law", "separation of powers", "judicial independence", "pluralism", "election", "opposition" and "justice".

Conclusion

It was concluded that the students had positive perceptions about the types, necessity, and protection of fundamental rights and freedoms, but they thought that fundamental rights and freedoms could not be provided in real terms. It was determined that students have positive and negative perceptions about the necessity of democracy, and there was a positive change in the negative opinions of the students about the rule of people and the implementation of democracy at the end of the term. It was observed that there was no significant change in the students' perceptions of "rule of law" at the end of the term, and there was a positive change in their perceptions of "separation of powers", "judicial independence", "pluralism", "opposition" and "justice" at the end of the term. Considering all the results in general, it was concluded that the course, which was arranged according to the learning model based on democratic life, had a positive effect on students' perceptions of democracy. According to these results, it can be suggested that the model used in this research should be used in both the Democracy and Human Rights course and other courses.

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul izni Düzce Üniversitesi Etik Kurulu'nun 25.06.2020 tarihli ve 2020/120 numaralı kararı ile alınmıştır.